איש על דגלו

אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יַחֲנוּ: (במדבר פרק ב פסוק ב).[1]

מדרש תנחומא (בובר) פרשת במדבר סימן ט

״וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן לאמר איש על דגלו באותות לבית אבותם״ (במדבר ב א-ב). ילמדנו רבינו: בתוך כמה אמות מותר לאדם להלך בשבת?[2] כך שנו רבותינו: השובת בדרך עושה לו עגולות עד ארבע אמות, דברי ר׳ חנניא בן אנטיגנוס, ומטלטל בתוך ארבע אמות בשבת ואומר שביתתי במקומי, וזכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח ורוח.[3] וכמה הן ד׳ אמות? ר׳ יהודה אומר כדי שיטול חבית מן מרגלותיו ויתננה במראשותיו.[4] והשובת במדינה,[5] אפילו היא גדולה כאנטוכיא, מהלך את כולה, ועיבורה וחוץ מעיבורה אלפים אמה.[6] ומהו עיבורה? החנויות והפונדקיות שחוץ למדינה על הדרך. והשובת במערה, אפילו היא גדולה כמערה שברח בה צדקיה מלך יהודה, שהיה בה שנים עשר מיל, מהלך את כולה, וחוץ ממנה אלפים אמה לכל רוח שירצה.[7] ומנין סמכו חכמים? מדברי תורה, שנאמר: ״ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו׳ ״ (במדבר לה ה).[8] וכן אתה מוצא ביהושע כשהלך להחריב את יריחו, אמר להם יהושע: עתידים אתם לעשות שם את השבת, אל תרחקו מן הארון יותר מן אלפים אמה לכל רוח, למה שתהיו רשאין לבוא להתפלל לפני הארון בשבת. וכן הוא אומר: ״אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במידה״ (יהושע ג ד).[9] וכן אתה מוצא כשאמר האלהים למשה שישרה את ישראל דגלים, א״ל: השרה אותם לדגליהם לכל רוח, מנין ממה שקראו בענין: ״איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו״.[10]

---

[1] החלק הראשון של הפסוק מדגיש את חניית העם לשבטיו ולבית אבותיו ״איש על דגלו״ ואילו החצי השני מדגיש את הכוח המרכזי המלכד והמחבר – המשכן, אהל מועד. כך הוא בחנייתם כאן וכך הוא גם בנסיעתם כמתואר בפרק י להלן, שוב בתיאום עם המשכן: ״וַיִּסַּע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה ... וְהוּרַד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצִבְאֹתָם ... וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ ... וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם ... וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי דָן מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנֹת״. אמנם יש אזכור קל לנסיעת המחנות גם בפרקנו, אך עיקר מסעות דגלי השבטים מתואר שם וכבר זכינו לדרוש מעט במסעות אלה בדברינו על פי ה׳ יחנו ועל פי ה׳ יסעו בפרשת בהעלותך.

[2] מהו תחום שבת? זו פתיחה קלאסית של מדרש ילמדנו שפותח בהלכה והולך ומתגלגל לאגדה ופרשת השבוע.

[3] ראה מסכת עירובין פרק ד משנה ז: ״מי שבא בדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום. שביתתי בעיקרו - מהלך ממקום רגליו עד עיקרו אלפים אמה ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה. נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה״. מדובר במי שמתקרב לעירו אבל ממש בסמוך ירדה החשיכה ונכנסה השבת. בעזרת קביעת מקום שביתתו תחת אילן או גדר שנמצאים בינו ובין העיר הוא יכול ללכת עד ארבעת אלפים אמה ולהגיע לביתו בשבת. ומשנה ח בהמשך שם: ״אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי, זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח עגולות, דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס. וחכמים אומרים מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר לזויות״. מעגל ברדיוס ארבע אמות כשיטת ר׳ חנינא או מרובע חוסם כשיטת חכמים.

[4] קטע זה לקוח מהירושלמי עירובין פרק ד הלכה א: ״ארבע אמות שאמרו מלא קומתו ופישוט ידיים. רבי יהודה אומר: הוא ושלש אמות, כדי שיהא נוטל חבית מראשותיו ונותן אל מרגלותיו״.

[5] היינו בעיר, במקום יישוב של קבע.

[6] עיבורה של עיר היא בנייה שמחוץ לחומה, אבל צמודה לה, שמוסיפה עוד מרחק לתחום שבת.

[7] ראה תוספתא מסכת עירובין (ליברמן) פרק ד הלכה יא את הפיתרון של ר׳ שמעון (בר יוחאי?) איך ללכת בשבת מטבריה לציפורי: ״אמר ר׳ שמעון: יכולני אני שיהו עולין מטבריא לציפורי ומצור לצידן מפני מערות ומגדלות שביניהם״. לתשומת לב אנשי הגליל.

[8] ראה הדיון בגמרא עירובין נא א: ״הני אלפים אמה היכן כתיבן? דתניא: שבו איש תחתיו - אלו ארבע אמות, אל יצא איש ממקומו - אלו אלפים אמה. מנא לן? - אמר רב חסדא: למדנו מקום ממקום ... דכתיב: ומדתם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו׳ ... תני, רב חנניה אומר: כזה יהו כל שובתי שבת״.

[9] יריחו נכבשה בשבת, ראה ירושלמי מסכת שבת פרק א הלכה ה: ״אין מקיפין על עיר של גוים פחות משלשה ימים קודם לשבת. הדא דתימר במלחמת הרשות, אבל במלחמת חובה אפילו בשבת, שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת, דכתיב: כה תעשה ששת ימים וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים עד רדתה – אפילו בשבת״. להילחם ולעשות כל צרכיי המלחמה בשבת היה מותר, אך עדיין יהושע מבקש מהם לא להתרחק מהארון יותר מאלפיים אמה על מנת שיוכלו לבוא לקרבתו בשבת.

[10] מהלכות תחום שבת עבר הדרשן למלחמת יריחו ומשם לחניית הדגלים במדבר. ולא ברור אם גם שם הייתה הקפדה שרדיוס המחנה לא יעלה על אלפיים אמה על מנת שכל אחד יוכל לבוא אל הארון בשבת, או שיש כאן רק השוואה של הדמיון של פריסת העם ״לכל רוח״ סביב לארון. ולהלכה, האם מחנה של אהלים ברצף ברור בין אחד לשני נחשב כמו עיר שיכול להלך בה לכל אורכה (ועוד יש לו אלפיים אמה מחוץ לה), או כמו מי שהולך בשיירה ושובת במקומו שאין לו אלא אלפיים אמות ממקום שביתתו. כך או כך, מדיני תחום שבת הקובע לאדם מקום מרכזי (עיקר) ממנו הוא מודד אלפיים אמה תחום שבת לכל כיוון, כך המשכן והארון שבתוכו, מרכז סביבו את כל המחנה והדגלים. וכלשון האברבנאל (להלן): ״ויהיה משכן ה׳ כלב שהוא באמצע הגוף והשבטים כאיברים אשר סביבו״.

שם סימן י, במדבר רבה פרשה ב סימן ב[11]

"איש על דגלו" זהו שכתוב: "נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול" (תהלים כ ו) - אמרו ישראל להקב"ה: הרי אנו מרננים בישועתך, מה שעשית לנו בשמך: "נרננה בישועתך ... ובשם אלהינו נדגול" - שקבע הקב"ה שמו בשמנו ועשה אותנו דגלים, שנאמר: "איש על דגלו".

חיבה גדולה חיבבם הקב"ה, שעשאם דגלים כמלאכי השרת, כדי שיהיו ניכרים, בני ראובן לעצמן ובני שמעון לעצמם.[12] ומנין שהוא אהבה לישראל? שכן שלמה אומר: "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה" (שיר השירים ב ד) ... [13] דבר אחר: ודגלו עלי אהבה, אמר הקב"ה: יש לאומות דגלים ואין חביב עלי אלא דגלו של יעקב, זהו שכתוב: "ודגלו עלי אהבה".[14]

במדבר רבה שם סימן ג

דבר אחר ... בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב אלף מרכבות של מלאכים, שנאמר: "רכב אלהים רבותים אלפי שנאן" (תהלים סח יח), והיו כולם עשויים דגלים דגלים, שנאמר: "דודי צח ואדום דגול מרבבה" (שיר השירים ה י). כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים. אמרו: אַלְוָאי כך אנו נעשים דגלים כמותן ... אלואי הוא מגדיל עלינו אהבה ... אמר להם הקב"ה: מה נתאוויתם, לעשות דגלים דגלים? חייכם שאני ממלא משאלותיכם: "ימלא ה' כל משאלותיך" (תהלים כ ו). מיד הודיע הקב"ה אהבתו לישראל ואמר למשה: לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו.[15]

---

[11] לאחר הפתיחה ההלכתית של "ילמדנו" עובר המדרש לדברי אגדה על הפסוק הנבחר מהפרשה: "איש על דגלו". מדרשים אלה מופיעים בתנחומא בובר ממנו התחלנו, בתנחומא הרגיל ובמדרש במדבר רבה. העדפנו את זה האחרון מסיבות שונות.

[12] לולא התוספת "בני ראובן לעצמם, בני שמעון לעצמם", היינו מבינים את המילה "ניכרים" במובן של הפרדה בין ישראל לאומות העולם. ראה למשל ויקרא רבה כג ו: "כשושנה בין החוחים - מה שושנה זו ניכרת בין החוחים כך ישראל ניכרים בין אומות העולם, שכתוב: כל רואיהם יכירום (ישעיה סא, ט)". ואמנם בנוסחאות מסיומות לא מופיעה התוספת של בני ראובן ושמעון, שמדגישה את ההבדלים הפנימיים. אבל על פי תוספת זו ההבדלים הם מבית וההשוואה עם המלאכים פירושה שכשם שכל מלאך ניכר מחבירו, כך גם עם ישראל ניכר לשבטיו, אם לא כל איש לעצמו. האם זה דבר מבורך? את זאת אולי עוד נראה. אבל, ממשיך המדרש ואומר: זה דבר אהוב.

[13] בקטע זה של המדרש, הוא "נמשך" לדרוש בפסוק משיר השירים: "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה" ואנו נקצר ונעלה ונקיים את הדרשה: "ודילוגו עלי אהבה" ויסלח לנו הדרשן. ראה דרשות על הפסוק הזה שם, במקום שקצרנו, ועוד רבות יותר בשיר השירים רבה פרשה ב. ווכבר זכינו לדרוש בנושא זה, ודגלו עלי אהבה, בשיר השירים, בשבת המועד פסח.

[14] הקשר של יעקב לנושא הדגלים מפותח בהמשך המדרש בסימן ח תוך הדגשת המילים "לבית אבותם": "לבית אבותם לא היה צריך לומר, אלא: איש על דגלו באותות יחנו בני ישראל. מה תלמוד לומר לבית אבותם? זהו שכתוב: אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק (איוב לו ג) - בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים כמו שנתאוו, התחיל משה מיצר. אמר: עכשיו עתידה המחלוקת להינתן בין השבטים. אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח, והוא אומר אי אפשי אלא בדרום! וכן ראובן וכן אפרים וכן כל שבט ושבט, מה אני עושה? אמר לו הקב"ה: משה, מה איכפת לך? אין צריכים לך. מעצמן הן מכירים דירתם. אלא דייתיקי יש בידם מיעקב אביהם היאך לשרות בדגלים. איני מחדש עליהם, כבר יש לה טכסיס מיעקב אביהם. כמו שטענו אותו והקיפו את מיטתו, כך יקיפו את המשכן. שאמר ר' חמא בר חנינא: כיון שבא אבינו יעקב ליפטר מן העולם, קרא לבניו ... ובירכם וציוום על דרכי האלהים וקבלו עליהם מלכות שמים. משגמר דבריו אמר להם: כשתטלו אותי, ביראה ובכבוד לוו אותי ... אמר להם: בָּנַי! יהודה יששכר וזבולון יטענו מיטתי מן המזרח. ראובן ושמעון וגד יטענו מיטתי מן הדרום. אפרים ומנשה ובנימין יטענו מן המערב. דן אשר ונפתלי יטענו מן הצפון. יוסף אל יטען שהוא מלך ואתם צריכים לחלק לו כבוד. לוי אל יטען, למה? שהוא טוען את הארון. ומי שהוא טוען ארונו של חי העולמים אינו טוען ארונו של מת. ואם עשיתם וטענתם את מיטתי כשם שצויתי אתכם, האלהים עתיד להשרות אתכם דגלים ... אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק - שמיעקב היה בהם דעה היאך ישרו דגלים. ולפועלי אתן צדק זה הקב"ה שפעל פעולות טובות עם ישראל. וכדי ליתן להם פעולה טובה שכר שקיימו מצות אביהם, לא צום לחנות דגלים אלא כמצות אביהם. צדקה עשה עמהם שלא שינה הדבר, שלא ליתן מחלוקת ביניהם. לכך נאמר: לבית אבותם - כענין שהקיפו מטת אביהם כן יחנו. הוי: לבית אבותם יחנו בני ישראל".

[15] ובסימן הסמוך נכנסים מיד אומות העולם לתמונה: "זהו שכתוב: מי זאת הנשקפה כמו שחר (שיר השירים ו י) - קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלים בהם ותמהים ואומרים: מי זאת הנשקפה כמו שחר ... איומה כנדגלות"? אומרים להם האומות: שובי שובי השולמית - הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין אפרכין אסטרטליטין ... וישראל אומרים: מה תחזו בשולמית כמחולת המחניים - מה גדולה אתם נותנים לנו? שמא כמחולת המחנים? שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלהים במדבר: דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, דגל מחנה דן, דגל מחנה אפרים. יכולים אתם לעשות לנו כך?". סידור הדגלים, הליכה וחניה בסדר מופתי הוא סימן לכבוד, עצמאות וגדולה של מלכות. האומות מציעים לעם ישראל להצטרף אלהם, להיות חלק מהדר האימפריאלי, לחנות דגלים דגלים. נראה שהדרשן רואה לנגד עניו את הסדר המופתי בו צעדו וחנו לגיונות רומא, כולל הדגלים והניסים שבראש כל לגיון ומחנה. הדרשן בהחלט רואה בכך דבר חיובי ומעורר כבוד. אלא שבני ישראל עונים שאת זה הם כבר ראו במעמד הר סיני, בלגיונות המלאכים שירדו מסודרים, דגלים ומחנות לצבאותם. עם ישראל לא צריך את רומא שתלמד אותו גינוני וטכסיסי סדר מחנות. ראה פירוש כלי יקר לבמדבר ב ב שמתעכב על מדרשים אלה ומנסה להסביר פשר חשיבות סדר דגלים זה: "והקרוב אלי לומר בזה שעיקר חשקם של ישראל היה להראות לכל העמים כי שם ה' נקרא עליהם ויראו מהם. ועל ידי זה ישאו דגל הרוממות והניצחון בכל ארבע רוחות העולם. כי על ידי שהם מסובבים בכל ארבע רוחות והשכינה והארון באמצע תל שהכל פונין אליו, יראו כל העמים כי ילכו בשם ה' וזה האות אשר אליו יישירו עיני כל השוכנים בעיגול סביב".

במדבר רבה שם סימן ו

דבר אחר: "איש על דגלו", זהו שכתוב: "יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ" (דברים לב י) - מציאה גדולה מצא הקב"ה את ישראל, שנאמר: "כענבים במדבר מצאתי ישראל" (הושע ט י), לכך: "ימצאהו בארץ מדבר". מדבר היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים.[16] "ובתוהו ילל ישימון" - תוהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים ועד שלא קבלו את התורה. לא עשה,[17] אלא כיון שיצאו ישראל ממצרים וקבלו את התורה, מהו אומר? "יסובבנהו יבוננהו" - יסובבנהו שהקיפן בעניני כבוד, יבוננהו שהבינם בדברי תורה.[18] "יצרנהו" - אשריהם האוזניים ששמעו עד היכן חיבבם, עד היכן שמרם, עד היכן נצרם! כביכול עד "כאישון עינו". ראה היאך חבבם, היאך שמרם היאך נצרם, שאמר האלהים למשה: משה, אמור להם שיעשו משכן ואשכון ביניהם. כביכול אני מניח את העליונים ויורד ושוכן ביניהם. ולא עוד, אלא שעשה אותם דגלים לשמו. אמר הקב"ה למשה: עשה אותם דגלים לשמי. למה? שהם בָּנַי, שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד א) והם צבאותי. וכן הוא אומר: "והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים" (שמות ז ד). וכן הוא אומר: "דגל מחנה יהודה תימנה לצבאותם". ולפי שהן צבאותי אעשה אותם דגלים לשמי, הה"ד: "איש על דגלו".[19]

ויקרא רבה פרשה לו סימן ב

"גפן ממצרים תסיע" (תהלים פ ט) - מה הגפן הזה אין נוטעים אותה במקום טרשים, אלא בולשים אותה מתחתיה ואח"כ נוטעין אותה, כך ישראל: "תְּגָרֵשׁ גּוֹיִם וַתִּטָּעֵהָ".[20] מה הגפן הזאת, אין נוטעים אותה ערבוביה, אלא שורות שורות, כך היו ישראל חונים במדבר שורות שורות ודגלים דגלים: "איש על דגלו באותות" (במדבר ב ב).[21]

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק מא

ר' אליעזר אומר: ביום שאמר הקב"ה: יקוו המים, בו ביום נקפאו המים ונעשו שנים עשר חלקים כנגד שנים עשר שבטים, ועשו חומות מים בין שביל לשביל והיו רואין אלו את אלו.[22]

---

[16] ראה ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיג שאולי הוא המקור: "ימצאהו בארץ מדבר- הכל מצוי ומסופק להם במדבר: באר עולה להם, מן יורד להם, שליו מצוי להם, עניי כבוד מקיפות עליהם. ובתוהו ילל ישימון, במקום הצרות במקום הגייסות במקום הלסטים. יסובבנהו, בדגלים שלשה מן הצפון שלשה מן הדרום שלשה מן המזרח שלשה מן המערב". המדבר הופך מתוהו וישימון למקום חיובי.

[17] לא הספיק לעשות, הדברים אירעו במהירות.

[18] ראה דברינו תורה ומדבר בפרשה זו. ושם עוד מדרשים בשבח המדבר כמקום בראשיתי ומטהר שלא בכדי ניתנה בו התורה.

[19] כאשר הקב"ה מבשר למשה שהוא עתיד להוציא את צבאותיו מארץ מצרים, הוא רואה לפניו את הדגלים המסודרים נאה במדבר. הארגון החיצוני משלים את המטרה הרוחנית של מתן תורה ("יבוננהו") ושל מעשה המשכן שהוא "אישון עינו" הוא השמירה והנצירה. ראה פירוש אברבנאל בתחילת פרק ב בפרשתנו: "וידבר ה' אל משה לאמר. איש על דגלו באותות וגו' עד אלה תולדות אהרן ומשה בעבור שהיתה אחת מהכוונות שכיון יתברך במנין העם במקום הזה כדי לסדר הדגלים. לכן אחר שהשלים הכתוב זכרון מנין השבטים צוה על סדור הדגלים ואמר איש על דגלו באותות ר"ל שלא יהיה חנית השבטים ונסיעתם כרצון איש ואיש, אלא שיעשו ד' דגלים ובכל דגל יעמדו ג' שבטים ויהיה דגל אחד לצד מזרח ודגל אחד לצד מערב ודגל אחד לצד דרום ודגל אחד לצד צפון וכאשר בזה האופן יסעו בדגלים ויחנו כולם סביב למשכן **ויהיה משכן ה' כלב שהוא באמצע הגוף והשבטים כאיברים אשר סביבו,** אין ספק שאיש על מקומו יבוא בשלום". ראה גם איך הוא טורח להדגיש שהיו רק ארבעה דגלים בראש כל מחנה ולא שנים עשר דגלים לכל שבט לחוד: "ולא יחשוב מאמרו איש על דגלו באותות שכל אחד מן השבטים היה לו דגל אחד בפני עצמו ושהיו שם י"ב דגלים כל אחד ואחד באותות מתחלפים מחבירו לא היה הדבר כן אבל הדגלים לדעתי היו ארבעה בלבד והאותות שהיו צבועים בהם היו ארבעה ... אבל המפרשים אמרו שהיו י"ב דגלים לי"ב שבטים וכל דרך איש ישר בעיניו". לא על מספר הדגלים יעורר אברבנאל חס ושלום מחלוקת בין הפרשנים.

[20] הוא משלים את שני חלקי הפסוק: "גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תַּסִּיעַ תְּגָרֵשׁ גּוֹיִם וַתִּטָּעֵהָ".

[21] ראה מדרש זה במלואו שם בהשוואת הגפן לישראל וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו בין ספר ויקרא לספר במדבר ובין גפן לתמר, בפרשה זו בשנה שעברה. ושם הבטחנו להשלים את הנושא של "איש על דגלו" והנה זכינו בע"ה. הדרשן הארץ-ישראלי לא ראה את חניית הדגלים במדבר, אבל הוא רואה יום יום את נטיעות הגפן שורות שורות מסודרות בכרמי יהודה והגליל (מכאן נראה שכבר אז נטעו את הגפן בשורות מסודרות וכנראה גם הדלו ואין זה חידוש של החקלאות המודרנית) ונזכר במסע הדגלים והמחנות במדבר! אבל אנחנו רוצים ללכת הפוך, בסדר ההיסטורי. האם התיישבות השבטים בארץ, כל שבט לעצמו (ראה ספר יהושע ושופטים) היא המשך של מסע הדגלים. האם נשאר גם הלב המלכד את השבטים שהם האיברים, כדברי אברבנאל? האם השבטיות של המדבר כוחה יפה גם להתיישבות של קבע? ראה דברינו בנות צלפחד בפרשת פנחס וכן דברינו יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה בט"ו באב.

[22] אם נצרף למדרש זה את תיאור המכילתא על נד נוזלים: "נעשו כמו נד ... הוציא להם זיכרי מים מתוקים מתוך מלוחים ... הקפיא להם את הים משני חלקים ונעשה כמין בולוס של זכוכית" (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ד), נקבל "איש על דגלו" ו"דגלים דגלים" גם במעבר ים סוף. כל שבט עובר לעצמו, לכל שבט "אספקת המים" שלו וניסיו, אבל הוא רואה לפחות שני שבטים אחרים מימינו ומשמאלו. ראה דברינו נצבו וקפאו בשביעי של פסח.

שבת שלום
מחלקי המים

מים אחרונים: שאלנו שאלה בתחילת דברינו: האם מעבר לתיאורים הנאים של מסע הדגלים וחניית השבטים, הסדר המופתי בתנועה ובמנוחה של עם ישראל היוצא לחירות, האם אין כאן גם דבר שלילי של הדגשת יתר של השבטיות? "איש על דגלו" – שמא גם איש לדגלו ולעצמו? הסיפור מתחיל באחי יוסף, שיעקב צריך לצוות עליהם כיצד לשאת את מיטתו שמא כבר בהלווייתו יחזרו לריבם ומחלוקתם. המשך במעבר ים סוף שנקרע לשנים עשר גזרים וכל שבט עבר לעצמו. ראו אמנם זה את זה, אבל כל אחד וגזירת ים סוף שלו. המשך במעמד הר סיני, ההסתכלות על אומות העולם ומסע וחניית השבטים במדבר ארבעים שנה. וכלה בארץ ישראל בה נטיעת הגפנים שורות שורות מסמלת אולי את התנחלות השבטים "איש הישר בעיניו". התשובה טמונה בדברי אברבנאל: "וכאשר בזה האופן יסעו בדגלים ויחנו כולם סביב למשכן ויהיה משכן ה' כלב שהוא באמצע הגוף והשבטים כאיברים אשר סביבו, אין ספק שאיש על מקומו יבוא בשלום". שבטיות וקהילתיות אינם בהכרח שליליים אם יש כוח מרכז ומלכד, אם כל אחד מבין שהוא איבר וחלק במשהו גדול יותר ומחייב.